

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

24. januar 2012*

»Socialpolitik — direktiv 2003/88/EF — artikel 7 — ret til årlig betalt ferie — betingelse for erhvervelse af retten fastsat i en national lovgivning — arbejdstagerens fravær — varigheden af retten til ferie afhængig af fraværets karakter — national lovgivning i strid med direktiv 2003/88 — den nationale rets rolle«

I sag C-282/10,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af cour de cassation (Frankrig) ved afgørelse af 2. juni 2010, indgået til Domstolen den 7. juni 2010, i sagen:

Maribel Dominguez

mod

Centre informatique du Centre Ouest Atlantique,

Préfet de la région Centre,

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling)

sammensat af præsidenten, V. Skouris, afdelingsformændene A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts og U. Lohmus samt dommerne A. Rosas, E. Levits (refererende dommer), A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, T. von Danwitz og A. Arabadjiev,

generaladvokat: V. Trstenjak

justitssekretær: fuldmægtig R. Şereş,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 17. maj 2011,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Maribel Dominguez ved avocats H. Masse-Dessen og V. Lokiec
- Centre informatique du Centre Ouest Atlantique ved avocat D. Célice
- den franske regering ved G. de Bergues, A. Czubinski og N. Rouam, som befuldmægtigede
- den danske regering ved S. Juul Jørgensen, som befuldmægtiget

* Processprog: fransk.

— den nederlandske regering ved C. Wissels og M. Noort, som befuldmægtigede
— Europa-Kommissionen ved M. van Beek og M. Van Hoof, som befuldmægtigede,
og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 8. september 2011,
afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 7 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/88/EF af 4. november 2003 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden (EUT L 299, s. 9).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet under en tvist mellem Maribel Dominguez og dennes arbejdsgiver, Centre informatique du Centre Ouest Atlantique (herefter »CICOA«), angående Maribel Dominguez' ansøgning om at få en årlig betalt ferie, som ikke var blevet afholdt i perioden mellem november 2005 og januar 2007 som følge af, at hun var sygemeldt efter en ulykke, og, subsidiært, om tildeling af en godtgørelse.

Retsforskrifter

EU-retlige forskrifter

- 3 Artikel 1 i direktiv 2003/88 er affattet således:

»Formål og anvendelsesområde

1. Dette direktiv indeholder minimumsforskrifter for sikkerhed og sundhed i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden.

2. Dette direktiv finder anvendelse på:

a) de minimale [...] årlige ferier [...]

[...]«

- 4 Direktivets artikel 7 har følgende ordlyd:

»Årlig ferie

1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at alle arbejdstagere får en årlig betalt ferie af mindst fire ugers varighed i overensstemmelse med de kriterier for opnåelse og tildeling heraf, som er fastsat i national lovgivning og/eller praksis.

2. Den minimale årlige betalte ferieperiode kan ikke erstattes med en finansiel godtgørelse, medmindre arbejdsforholdet ophører.«

5 Direktivets artikel 15 lyder således:

»Gunstigere bestemmelser

Dette direktiv berører ikke medlemsstaternes adgang til at anvende eller indføre love og administrative bestemmelser, der er gunstigere med hensyn til beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, eller til at fremme eller tillade anvendelse af kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter, der er gunstigere med hensyn til beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed.«

6 Artikel 17 i direktiv 2003/88 bestemmer, at medlemsstaterne kan fravige visse bestemmelser i direktivet. Der er ikke fastsat fravigelser for så vidt angår direktivets artikel 7.

Nationale bestemmelser

7 Artikel L. 223-2, stk. 1, i code du travail (den franske lov om arbejde) bestemmer følgende:

»En arbejdstager, der i løbet af referenceåret godtgør at have været ansat hos den samme arbejdsgiver i en periode, der svarer til mindst en måneds faktisk arbejdstid, har ret til ferie, hvis varighed fastsættes til to og en halv arbejdsdag for hver måned, i hvilken arbejdstageren har udført arbejde. Den samlede ferie kan dog ikke udgøre mere end 30 arbejdsdage.«

8 Artikel L. 223-4 i code du travail har følgende ordlyd:

»Ved beregningen af feriedage sidestilles en periode på fire uger eller 24 arbejdsdage med en måneds faktisk arbejdstid. Følgende anses for perioder med faktisk arbejdstid: perioder med betalt ferie, kompensation i form af hviletid [...], barselsperioder [...], hviledage, der er opnået i henhold til ordningen om nedsat arbejdstid, og perioder, hvor en ansættelseskontrakt har været suspenderet i en uafbrudt periode på op til et år som følge af en arbejdsulykke eller en erhvervs sygdom [...]«

9 Artikel XIV, stk. 4, i de standardbestemmelser, der er opført i bilaget til den nationale kollektive overenskomst for ansatte ved sociale sikringsorganer, lyder således:

»En ansat kan ikke afholde årlig ferie, når den ansatte i et givet år har været fraværende på grund af sygdom eller længerevarende sygdom, der har medført, at arbejdsforholdet har været afbrudt i 12 på hinanden følgende måneder eller mere, [...] den ansatte kan igen afholde årlig ferie fra det tidspunkt, hvor arbejdet genoptages, og antallet af feriedage beregnes da i forhold til den faktiske arbejdstid, der endnu ikke har medført optjening af årlige feriedage.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

10 Maribel Dominguez, som siden 1987 har været ansat ved CICOA, er omfattet af den nationale kollektive overenskomst for ansatte ved sociale sikringsorganer. Som følge af en ulykke under transport mellem hjem og arbejde var hun sygemeldt fra den 3. november 2005 til den 7. januar 2007.

11 Maribel Dominguez anlagde sag ved en voldgiftsret og efterfølgende ved cour d'appel de Limoges med påstand om tildeling af 22,5 betalte feriedage i denne periode, subsidiært tildeling af en godtgørelse.

- 12 Nævnte retter gav ikke Maribel Dominguez medhold, og hun har herefter iværksat kassationsanke. Hun har gjort gældende, at en ulykke under transport mellem hjem og arbejde er en arbejdsulykke, der er omfattet af samme ordning som sidstnævnte. I medfør af artikel L. 223-4 i code du travail skal den periode, hvori hendes ansættelseskontrakt var suspenderet efter ulykken under transport mellem hjem og arbejde, således sidestilles med faktisk arbejdstid ved beregningen af hendes betalte ferie.
- 13 Henset til Domstolens praksis vedrørende artikel 7 i direktiv 2003/88 er cour de cassation i tvivl om, hvorvidt de relevante nationale bestemmelser er forenelige med artikel 7 i direktiv 2003/88.
- 14 På dette grundlag har cour de cassation besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Skal artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 [...] fortolkes således, at bestemmelsen er til hinder for en national lovgivning eller praksis, hvorefter retten til årlig betalt ferie er betinget af, at arbejdstageren har haft en faktisk arbejdstid på mindst ti dage (eller en måned) i referenceperioden?
- 2) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende, forpligter artikel 7 i direktiv 2003/88 [...], der indebærer en særlig forpligtelse for arbejdsgiveren, idet bestemmelsen giver en arbejdstager, der er fraværende på grund af sygdom, ret til betalt ferie i en periode på et år eller længere, da den nationale ret i en tvist mellem private til at tilsidesætte en modstridende national bestemmelse, hvorefter retten til årlig betalt ferie i dette tilfælde er betinget af, at arbejdstageren har haft en faktisk arbejdstid på mindst ti dage i den årlige referenceperiode?
- 3) Eftersom artikel 7 i direktiv 2003/88 [...] ikke sonderer mellem arbejdstagere, afhængigt af om arbejdstageren er fraværende fra arbejdet i referenceperioden på grund af en arbejdsulykke, en erhvervssygdom, et ulykkestilfælde på vej til eller fra arbejde eller en ikke-erhvervsmæssig sygdom, har arbejdstagere da i henhold til denne bestemmelse ret til betalt ferie af samme varighed, uanset grunden til arbejdstagerens fravær af helbredsmæssige årsager, eller skal bestemmelsen fortolkes således, at den ikke er til hinder for, at varigheden af den betalte ferie kan afhænge af grunden til arbejdstagerens fravær, såfremt den nationale lovgivning under visse omstændigheder foreskriver, at varigheden af årlig betalt ferie er længere end det minimum på fire uger, som er fastsat ved direktiv [2003/88]?«

Om det første spørgsmål

- 15 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at bestemmelsen er til hinder for en national lovgivning eller praksis, hvorefter retten til årlig betalt ferie er betinget af, at arbejdstageren har haft en faktisk beskæftigelsesperiode på mindst ti dage eller en måned i referenceperioden.
- 16 I denne forbindelse bemærkes, at en arbejdstagers ret til årlig betalt ferie ifølge fast retspraksis skal betragtes som et særligt vigtigt princip i Unionens sociallovgivning, der ikke kan fraviges, og som skal gennemføres af de kompetente nationale myndigheder inden for de udtrykkelige grænser, der er fastsat ved Rådets direktiv 93/104/EF af 23. november 1993 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden (EFT L 307, s. 18), hvilket direktiv er blevet kodificeret ved direktiv 2003/88 (jf. dom af 26.6.2001, sag C-173/99, BECTU, Sml. I, s. 4881, præmis 43, af 20.1.2009, forenede sager C-350/06 og C-520/06, Schultz-Hoff m.fl., Sml. I, s. 179, præmis 22, og af 22.11.2011, sag C-214/10, KHS, præmis 23).

- 17 Som følge heraf skal direktiv 93/104 fortolkes således, at det er til hinder for, at medlemsstaterne ensidigt begrænser retten til årlig betalt ferie, der er tillagt alle arbejdstagere, ved at stille en betingelse for erhvervelse af den nævnte rettighed, der har den virkning, at bestemte arbejdstagere afskæres fra denne ret (BECTU-dommen, præmis 52).
- 18 Det er ganske vist tilladt medlemsstaterne at fastsætte betingelserne for udøvelse og gennemførelse af retten til årlig betalt ferie i deres nationale lovgivning, men de må ikke fastsætte nogen form for betingelser for selve stiftelsen af denne ret (jf. dommen i sagen Schultz-Hoff m.fl., præmis 46).
- 19 De foranstaltninger, som er nødvendige til gennemførelse og anvendelse af forskrifterne i direktiv 93/104, der er blevet kodificeret ved direktiv 2003/88, kan således indeholde forskellige afvigelser hvad angår betingelserne for udøvelse af retten til årlig betalt ferie, men medlemsstaterne er ikke ifølge dette direktiv berettiget til at udelukke selve eksistensen af en ret, som udtrykkeligt tilkommer alle arbejdstagere (BECTU-dommen, præmis 55, og dommen i sagen Schultz-Hoff m.fl., præmis 47).
- 20 Desuden sonderer direktiv 2003/88 ikke mellem arbejdstagere, som er fraværende fra arbejdet på grund af sygeorlov inden for referenceperioden, og arbejdstagere, som faktisk har arbejdet i denne periode (jf. dommen i sagen Schultz-Hoff m.fl., præmis 40), hvoraf følger, at hvad angår arbejdstagere, som har fået tildelt lovlig sygeorlov, kan en medlemsstat ikke gøre retten til en årlig betalt ferie, som ifølge dette direktiv tilkommer alle arbejdstagere, betinget af, at den pågældende faktisk har arbejdet inden for den af denne medlemsstat fastsatte referenceperiode (jf. dommen i sagen Schultz-Hoff m.fl., præmis 41).
- 21 Det følger af det anførte, at artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at bestemmelsen er til hinder for en national lovgivning eller praksis, hvorefter retten til årlig betalt ferie er betinget af, at arbejdstageren har haft en faktisk beskæftigelsesperiode på mindst ti dage eller en måned i referenceperioden.

Om det andet spørgsmål

- 22 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 7 i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at en national bestemmelse, hvorefter retten til årlig betalt ferie er betinget af, at arbejdstageren har haft en faktisk minimumsbekæftigelsesperiode i referenceperioden, der er i strid med nævnte artikel 7, skal tilsidesættes i en tvist mellem private.
- 23 Først bemærkes, at spørgsmålet om, hvorvidt en national bestemmelse, for så vidt som den er i strid med EU-retten, ikke skal anvendes, kun opstår, såfremt det ikke er muligt at fortolke denne bestemmelse i overensstemmelse med EU-retten.
- 24 I denne forbindelse fremgår det af fast retspraksis, at det påhviler de nationale retter ved anvendelsen af nationale retsfor skrifter i videst muligt omfang at fortolke dem i lyset af det pågældende direktivs ordlyd og formål, for at det med direktivet tilsigtede resultat fremkaldes, og for dermed at handle i overensstemmelse med artikel 288, stk. 3, TEUF. Denne forpligtelse til overensstemmende fortolkning af national lovgivning er nemlig uadskilleligt forbundet med EUF-traktatens system, idet traktaten giver de nationale retter mulighed for inden for rammerne af deres kompetence at sikre sig EU-rettens fulde virkning, når de afgør de tvister, der er indbragt for dem (jf. bl.a. dom af 5.10.2004, forenede sager C-397/01 – C-403/01, Pfeiffer m.fl., Sml. I, s. 8835, præmis 114, af 23.4.2009, forenede sager C-378/07 – C-380/07, Angelidaki m.fl., Sml. I, s. 3071, præmis 197 og 198, og dom af 19.1.2010, sag C-555/07, Küçükdeveci, Sml. I, s. 365, præmis 48).
- 25 Dette princip om overensstemmende fortolkning af national lovgivning er ganske vist underlagt visse begrænsninger. De nationale retters forpligtelse til at henholde sig til indholdet af et direktiv, når de fortolker og anvender de relevante nationale retsregler, begrænses således af generelle retsprincipper,

og det kan ikke tjene som grundlag for en fortolkning *contra legem* af national ret (jf. dom af 15.4.2008, sag C-268/06, *Impact*, Sml. I, s. 2483, præmis 100, og dommen i sagen *Angelidaki m.fl.*, præmis 199).

- 26 I hovedsagen er den forelæggende ret ifølge eget udsagn stillet over for en sådan begrænsning. Ifølge den forelæggende ret kan artikel L. 223-2, stk. 1, i *code du travail*, hvori det fastsættes, at retten til årlig betalt ferie er betinget af mindst en måneds faktisk arbejdstid i referenceperioden, ikke fortolkes i overensstemmelse med artikel 7 i direktiv 2003/88.
- 27 I denne forbindelse bemærkes, at princippet om overensstemmende fortolkning bl.a. kræver, at de nationale retter gør alt, hvad der henhører under deres kompetence – idet de tager den nationale ret i dens helhed i betragtning og anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne ret – for at sikre den fulde virkning af direktivet og for at nå et resultat, der er i overensstemmelse med det, der tilsigtes med direktivet (jf. dom af 4.7.2006, sag C-212/04, *Adeneler m.fl.*, Sml. I, s. 6057, præmis 111, og dommen i sagen *Angelidaki m.fl.*, præmis 200).
- 28 I hovedsagen er artikel L. 223-4 i *code du travail*, hvorefter visse fraværsperioder fra arbejdet anses for at dispensere fra kravet om faktisk arbejde i referenceperioden, en integrerende del af national ret, som de nationale retter skal tage hensyn til.
- 29 Hvis artikel L. 223-4 i *code du travail* af den nationale ret blev fortolket på en sådan måde, at en fraværsperiode som følge af en ulykke under transport mellem hjem og arbejde skal sidestilles med en fraværsperiode som følge af en arbejdsulykke med henblik på at sikre den fulde virkning af artikel 7 i direktiv 2003/88, ville denne ret således ikke være stillet over for den begrænsning med hensyn til overensstemmende fortolkning af artikel L. 223-2 i *code du travail*, der er nævnt i denne doms præmis 26.
- 30 I denne forbindelse præciseres, at artikel 7 i direktiv 2003/88 ikke sondrer mellem arbejdstagere, som er fraværende på grund af sygeorlov inden for referenceperioden, og arbejdstagere, som faktisk har arbejdet i denne periode (jf. denne doms præmis 20). Heraf følger, at retten til årlig betalt ferie for en arbejdstager, som er fraværende fra arbejdet på grund af helbredsmæssige årsager inden for referenceperioden, ikke af en medlemsstat kan gøres betinget af, at den pågældende faktisk har arbejdet inden for denne samme periode. Ifølge artikel 7 i direktiv 2003/88 kan en arbejdstagers ret til årlig betalt ferie af mindst fire ugers varighed således ikke berøres, uanset om han har sygeorlov i nævnte referenceperiode som følge af en ulykke indtruffet på arbejdsstedet eller et andet sted, eller som følge af en sygdom, uanset dennes karakter eller oprindelse.
- 31 Af ovenstående fremgår, at det påhviler den forelæggende ret – idet den tager den nationale ret i dens helhed i betragtning, navnlig artikel L. 223-4 i *code du travail*, og anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne ret – for at sikre den fulde virkning af direktiv 2003/88 og for at nå et resultat, der er i overensstemmelse med det, der tilsigtes med dette, at undersøge, om den kan nå frem til en fortolkning af denne ret, som gør det muligt at sidestille en arbejdstagers fravær på grund af en ulykke under transport mellem hjem og arbejde med et af de tilfælde, der er opregnet i nævnte artikel i *code du travail*.
- 32 I tilfælde af, at en sådan fortolkning ikke er mulig, skal det undersøges, om artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 har direkte virkning, og i givet fald om Maribel Dominguez kan påberåbe sig denne over for de sagsøgte i hovedsagen, navnlig hendes arbejdsgiver, dvs. CICOA, henset til sidstnævntes retlige karakter.
- 33 I denne henseende følger det af Domstolens faste retspraksis, at borgerne i alle tilfælde, hvor bestemmelserne i et direktiv ud fra et indholdsmæssigt synspunkt fremstår som ubetingede og tilstrækkeligt præcise, ved de nationale retter kan påberåbe sig disse bestemmelser over for staten,

enten når denne ikke rettidigt har gennemført direktivet i national ret, eller når den ikke har gennemført det korrekt (jf. bl.a. dommen i sagen Pfeiffer m.fl., præmis 103 og den deri nævnte retspraksis).

- 34 Artikel 7 i direktiv 2003/88 opfylder disse betingelser, eftersom bestemmelsen utvetydigt pålægger medlemsstaterne en pligt til at tilvejebringe et bestemt resultat, og eftersom der ikke er knyttet nogen betingelse til anvendelsen af den regel, som følger af forpligtelsen, som går ud på at tildele arbejdstagere en årlig betalt ferie af mindst fire ugers varighed.
- 35 Selv om artikel 7 i direktiv 2003/88 giver medlemsstaterne en vis skønsmargen, når de vedtager kriterierne for opnåelse og tildeling af den ret til årlig betalt ferie, som er fastsat heri, har dette forhold imidlertid ingen indflydelse på spørgsmålet om, hvorvidt den i denne artikel fastsatte forpligtelse er præcis og ubetinget. Det bemærkes i denne forbindelse, at artikel 7 i direktiv 2003/88 ikke er blandt de bestemmelser i nævnte direktiv, som kan fraviges i henhold til direktivets artikel 17. Det er således muligt at afgøre, hvilken minimumsbeskyttelse der under alle omstændigheder skal gennemføres af medlemsstaterne i henhold til nævnte artikel 7 (jf. analogt dommen i sagen Pfeiffer m.fl., præmis 105).
- 36 Eftersom artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 opfylder de nødvendige betingelser for at have direkte virkning, konstateres desuden, at CICOA, som er en af de to sagsøgte i hovedsagen, og som er Maribel Dominguez' arbejdsgiver, er et organ, som handler på området for social sikring.
- 37 Det er ganske vist korrekt, at et direktiv i overensstemmelse med fast retspraksis ikke i sig selv kan skabe forpligtelser for private, og at en direktivbestemmelse derfor ikke som sådan kan påberåbes over for sådanne personer (jf. bl.a. dom af 14.7.1994, sag C-91/92, Faccini Dori, Sml. I, s. 3325, præmis 20, og af 7.3.1996, sag C-192/94, El Corte Inglés, Sml. I, s. 1281, præmis 15, samt dommen i sagen Pfeiffer m.fl., præmis 108, og Küçükdeveci-dommen, præmis 46).
- 38 Det bemærkes imidlertid, at borgerne, når de ikke i forhold til en borger men i forhold til en stat kan støtte ret på et direktiv, kan påberåbe sig dette, uanset i hvilken egenskab staten har handlet, dvs. som arbejdsgiver eller som offentlig myndighed. Det er nemlig i begge tilfælde væsentligt at hindre, at staten kan forbedre sin retsstilling ved ikke at efterkomme EU-retten (jf. bl.a. dom af 26.2.1986, sag 152/84, Marshall, Sml. s. 723, præmis 49, af 12.7.1990, sag C-188/89, Foster m.fl., Sml. I, s. 3313, præmis 17, og af 14.9.2000, sag C-343/98, Collino og Chiappero, Sml. I, s. 6659, præmis 22).
- 39 Blandt de organer, over for hvilke der kan støttes ret på bestemmelser i et direktiv, som kan have direkte virkning, hører således et organ, som – uanset sin retlige organisationsform – ved en retsakt udstedt af en offentlig myndighed har fået til opgave at yde offentlig servicevirksomhed under den offentlige myndigheds tilsyn, og som med henblik herpå har fået tillagt særlige beføjelser ud over dem, som følger af de regler, der finder anvendelse i forholdet mellem borgerne (jf. bl.a. dommen i sagen Foster m.fl., præmis 20, og Collino og Chiappero-dommen, præmis 23, samt dom af 19.4.2007, sag C-356/05, Farrell, Sml. I, s. 3067, præmis 40).
- 40 Det påhviler derfor den nationale ret at undersøge, om artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 kan påberåbes over for CICOA.
- 41 Hvis dette er tilfældet, følger det af artikel 7 i direktiv 2003/88, som opfylder de nødvendige betingelser for at have direkte virkning, at den nationale ret skal tilsidesætte enhver modstridende national bestemmelse.
- 42 Hvis dette ikke er tilfældet, bemærkes, at selv en klar, præcis og ubetinget bestemmelse i et direktiv, som har til formål at tillægge private rettigheder eller at pålægge private forpligtelser, ikke som sådan kan finde anvendelse inden for rammerne af en sag, hvori alene private er parter (jf. dommen i sagen Pfeiffer m.fl., præmis 109).

- 43 I et sådant tilfælde vil den part, der har lidt skade som følge af den nationale lovgivnings uoverensstemmelse med EU-retten, ikke desto mindre kunne påberåbe sig den retspraksis, der følger af dom af 19. november 1991, Francovich m.fl. (forenede sager C-6/90 og C-9/90, Sml. I, s. 5357), med henblik på i givet fald at opnå erstatning for den lidte skade.
- 44 Følgelig skal det andet spørgsmål besvares med
- at det påhviler den forelæggende ret – idet den tager den nationale ret i dens helhed i betragtning, navnlig artikel L. 223-4 i code du travail, og anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne ret – for at sikre den fulde virkning af artikel 7 i direktiv 2003/88 og for at nå et resultat, der er i overensstemmelse med det, der tilsigtes med dette, at undersøge, om den kan nå frem til en fortolkning af denne ret, som gør det muligt at sidestille en arbejdstagers fravær på grund af en ulykke under transport mellem hjem og arbejde med et af de tilfælde, der er opregnet i nævnte artikel i code du travail
 - at det, såfremt en sådan fortolkning ikke er mulig, påhviler den nationale ret at undersøge, om den direkte virkning af artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 kan påberåbes over for de sagsøgte i hovedsagen, henset til disses retlige karakter
 - at den part, der har lidt skade som følge af den nationale lovgivnings uoverensstemmelse med EU-retten, ikke desto mindre vil kunne påberåbe sig den retspraksis, der følger af dommen i sagen Francovich m.fl. med henblik på i givet fald at opnå erstatning for den lidte skade, såfremt den nationale ret ikke når frem til det resultat, der er fastsat i artikel 7 i direktiv 2003/88.

Om det tredje spørgsmål

- 45 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 7 i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den er til hinder for en national bestemmelse, hvori det – alt efter grunden til den sygemeldte arbejdstagers fravær – fastsættes, at varigheden af årlig betalt ferie er længere end eller svarer til den minimumsperiode på fire uger, som er fastsat ved dette direktiv.
- 46 I denne forbindelse bemærkes, således som det blev fastslået i denne doms præmis 30, at artikel 7 i direktiv 2003/88 ikke foretager nogen sondring alt efter årsagen til den sygemeldte arbejdstages lovlige fravær, idet enhver arbejdstager, uanset om han har sygeorlov som følge af en ulykke indtruffet på arbejdsstedet eller et andet sted, eller som følge af en sygdom, uanset dennes karakter eller oprindelse, har ret til årlig betalt ferie af mindst fire ugers varighed.
- 47 Som anført af såvel generaladvokaten i punkt 178 i forslaget til afgørelse som af Europa-Kommissionen i dens skriftlige indlæg indebærer konstateringen i den foregående præmis imidlertid ikke, at direktiv 2003/88 er til hinder for nationale bestemmelser, som fastsætter en ret til årlig betalt ferie på mere end fire ugers varighed, som tildeles i overensstemmelse med de kriterier for opnåelse og tildeling, der er fastsat i nævnte nationale lovgivning.
- 48 Det fremgår nemlig udtrykkeligt af ordlyden af artikel 1, stk. 1, artikel 1, stk. 2, litra a), samt af artikel 7, stk. 1, og artikel 15 i direktiv 2003/88, at sidstnævntes formål indskrænker sig til at indeholde minimumsforskrifter for sikkerhed og sundhed i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden og ikke berører medlemsstaternes adgang til at anvende nationale bestemmelser, der er gunstigere med hensyn til beskyttelse af arbejdstagerne.
- 49 Medlemsstaterne har således ret til at fastsætte, at retten til årlig betalt ferie, som indrømmes i den nationale lovgivning, varierer alt efter årsagen til arbejdstagerens fravær af helbredsmæssige årsager, på betingelse af, at denne altid er længere end eller svarer til den minimumsperiode på fire uger, som er fastsat i nævnte direktivs artikel 7.

- 50 Det følger af det anførte, at artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for en national bestemmelse, hvori det – alt efter grunden til den sygemeldte arbejdstagers fravær – fastsættes, at varigheden af årlig betalt ferie er længere end eller svarer til den minimumsperiode på fire uger, som er fastsat ved dette direktiv.

Sagens omkostninger

- 51 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 7, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/88/EF af 4. november 2003 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden skal fortolkes således, at bestemmelsen er til hinder for en national lovgivning eller praksis, hvorefter retten til årlig betalt ferie er betinget af, at arbejdstageren har haft en faktisk beskæftigelsesperiode på mindst ti dage eller en måned i referenceperioden.**
- 2) **Det påhviler den forelæggende ret – idet den tager den nationale ret i dens helhed i betragtning, navnlig artikel L. 223-4 i code du travail, og anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne ret – for at sikre den fulde virkning af artikel 7 i direktiv 2003/88 og for at nå et resultat, der er i overensstemmelse med det, der tilsigtes med dette, at undersøge, om den kan nå frem til en fortolkning af denne ret, som gør det muligt at sidestille en arbejdstagers fravær på grund af en ulykke under transport mellem hjem og arbejde med et af de tilfælde, der er opregnet i nævnte artikel i code du travail.**

Såfremt en sådan fortolkning ikke er mulig, påhviler det den nationale ret at undersøge, om den direkte virkning af artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 kan påberåbes over for de sagsøgte i hovedsagen, henset til disses retlige karakter.

Såfremt den nationale ret ikke når frem til det resultat, der er fastsat i artikel 7 i direktiv 2003/8, vil den part, der har lidt skade som følge af den nationale lovgivnings uoverensstemmelse med EU-retten, ikke desto mindre kunne påberåbe sig dommen af 19. november 1991, Francovich m.fl. (forenede sager C-6/90 og C-9/90), med henblik på i givet fald at opnå erstatning for den lidte skade.

- 3) **Artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for en national bestemmelse, hvori det – alt efter grunden til den sygemeldte arbejdstagers fravær – fastsættes, at varigheden af årlig betalt ferie er længere end eller svarer til den minimumsperiode på fire uger, som er fastsat ved dette direktiv.**

Underskrifter